

Met Thijs Vonk op zoek naar sporen uit de oorlog

RENZO
VAN BERGEN

Op het zandpad tussen de Utrechtseweg en de Hoornboegseweg – voor fietsers en ruiters de meest directe route naar de Lage Vuursche – valt op het eerste gezicht weinig te zien. Links en rechts bos met een wirwar van omgevalen bomen. Maar voor Hilversummer Thijs Vonk ligt het anders. Hij wijst op open plekken links en rechts van het pad, rechthoekige stukken met een schuine ‘inslag’. Met een zo regelmatig patroon dat hier meteen duidelijk is: dit heeft de natuur niet gemaakt. Ook overwoekering heeft de natuur hier vrijwel nagelaten, elke plek is nog steeds als open ruimte te herkennen. Voor Thijs Vonk gaat het hier om zichtbare historie, een herinnering aan de tijd dat hij als schooljongen uit Hilversum-Zuid in deze buurt opgroeide.

Dat was in de jaren '40-'45 toen op die open plekken, die hij stuk voor stuk aanwijst, de Duitsers zware bommen ‘parkeerden’. Of waren het vliegtuigen? Dat laatste heeft Thijs Vonk na de oorlog altijd gehoord. Tijdens de oorlog kon hij er niet komen, want het was hier verboden gebied. Gaan we af op een artikel van Albertus Perk-bestuurslid Kees van Aggelen, enige jaren terug in dit blad, dan moet het om bommen zijn gegaan. Het laatste zou volgens Thijs Vonk ook kunnen, want als jongen heeft hij, spelend bij de Utrechtseweg, Duitse vrachtwagens zien passeren met op de laadbak in kratten verpakte bommen. Op elke wagen twee bommen. Aan de andere kant voelt hij zich in die vliegtuigversie een beetje gesterkt door een recent gesprek met een bewoner tegen de Noodweg in de buurt van het Tienhovens Kanaal, die bij een soortgelijke open plek over vliegtuigen sprak. Bommen of vliegtuigen dus? Kees van Aggelen, om commentaar gevraagd, sluit ook een derde mogelijkheid niet uit: die open plekken waren bedoeld voor het verbergen van brandstoftanks van vliegtuigen. Een brandstoftank lijkt op een bom en het was een systeem dat door de Duitsers werd toegepast. Hoe dan ook: de plekken die Thijs Vonk aanwijst zijn onmiskenbaar plekken met een verleden. Weliswaar gelegen op ongeveer ander-

Fietspad richting Utrechtse weg naar Lage Vuursche. Links en rechts open plekken voor Duits materieel. (foto auteur)

Ingang van een van de oorspronkelijk Duitse bunkers tegenover het vliegveld.
(foto auteur)

halve kilometer van het vliegveld, maar het ligt voor de hand dat er een snelle verbinding was via de huidige naburige dagcamping naar de Noodweg en het vliegveld.

Terwijl Vonk met één hand de plekken aanwijst die de Duitsers destijds langs het zandpad hebben gemaakt, omklemt hij met de andere hand een in een plastic vuilniszak verpakt houten bord. Ongeveer een meter breed en afkomstig van de Wehrmachtkommandantur Hilversum. Het moet ooit ergens bij de rond Hilversum gegraven tankgracht hebben gestaan, waarschijnlijk in de buurt van het Laapersveld of tegen de Hoorneboegse Heide. Thijs Vonk wil er alleen over kwijt dat dit bord, waarvoor verzamelaars vandaag de dag een flink bedrag willen neertellen, ooit ergens klaar lag om naar de vuilnisbelt te verhuizen. Met z'n dreigende Duitstalige boodschap (zie foto) acht Vonk het beter, er niet op een gewone doordeweekse middag onbedekt mee rond te sjouwen.

Waarom lopen we hier? Allereerst omdat Thijs Vonk wil laten zien dat er in het landschap nog altijd sporen bestaan die herinneren aan de oorlogstijd. Sporen die je gewoon, zoals hier, kunt vinden langs een drukke zandweg. Daarnaast ook om op de Hoorneboegse Heide, in de buurt van de plek waar die tankgracht ongeveer lag, een foto van hem te maken met dat Wehrmachts-bord. Een reconstructiemoment dus. Want dit bord met z'n gehate boodschap bepaalde in het laatste oorlogsjaar de sfeer van deze omgeving.

Patronen

Hilversummer Thijs Vonk werd op 17 oktober 1933 geboren in de Van Oldenbarneveltlaan nr. 48 als derde in een gezin van vier zoons. Zijn vader was van huis uit bakker, maar wat hem uit het familieverleden duidelijk het meest aanspreekt is, dat zijn grootvader Evert Vonk van 1919 tot mei 1933 gereformeerd predikant

Thijs Vonk met het bord van de 'Wehrmacht Kommandatur Hilversum' op de Hoorneboegse Hei. (foto auteur)

was in Nieuw-Loosdrecht. Vanaf een jaar na zijn geboorte verhuisde het gezin een aantal keren naar andere adressen binnen Hilversum, totdat men in 1936 definitief terecht kwam op Nieuweg nr. 177 – ter hoogte van het toenmalige Diaconessenhuis. Verhuizingen die Thijs Vonk toeschrijft aan de crisistijd: *Als je toen voor een paar gulden minder iets anders kon huren, werd vaak meteen alles opgepakt. Ook al omdat je de eerste weken vaak “vrij” zat. Dan hoefde je geen huur te betalen.*

Eind jaren '30 ging hij naar de Bosdriftschool (nu de Bavinckschool), maar na vordering van die school door de Duitsers liep hij dagelijks met zijn broers naar een school aan de Vaartweg. Hier maakte hij mee dat de kinderen van een bekende Hilversumse NSB-familie soms in het uniform van de Jeugdstorm naar school kwamen (wat volgens de Duitse voorschriften moest worden toegestaan) en dat de onderwijzeres dan de kinderen op het hart drukte om niet over de oorlog te praten. In 1942 werd het gezin Vonk getroffen door een drama. Tijdens een picknicktochtje van de jongens met hun moeder in de buurt van spoorlijn Hilversum-Utrecht werd de 14-jarige Evert van het ene moment op het andere ziek. De terugtocht werd een lijdensweg, eenmaal thuis werd hij meteen opgenomen in het Diaconessenhuis. Zijn broers mochten nog door het raam van het ziekenhuis naar hem kijken, maar hem vanwege besmettingsgevaar niet meer bezoeken. Evert overleed een paar dagen na die opname, de precieze doodsoorzaak is tot de huidige dag een vraagteken. Afgaande op andere snelle sterfgevallen toen, ging het mogelijk om een difteriebesmetting.

Het was in die tijd dat Thijs Vonk samen met zijn oudste broer Harm regelmatig naar de Hoorneboegse Hei ging om patronen te zoeken na Duitse schietoefeningen. Met de nodige waarschuwingen van thuis, want ook toen liepen er volgens hem al vreemde figuren rond. Hij herinnert aan een tot op de huidige dag nooit opgeloste verdwijning van een Hilversumse jongen die in de buurt van

Crailo konijnenvoer ging halen. Zelfs de Duitsers hielpen mee zoeken, maar te vergeefs. Ook dat patronen zoeken was niet zonder gevaar. Door een klap op zo'n patroon te geven verloor een Hilversumse jongen een vinger.

Maar wat hem van toen vooral is bijgebleven, was dat de Duitsers aan de Hoorneboegse kant van de hei een schutting hadden neergezet, bedoeld om hun activiteiten rond het vliegveld af te scherpen. Daar is nu niets meer van terug te vinden, maar toch is niet alles verdwenen. Zo ligt er op een van beide campings aan de Noodweg schuin tegenover het vliegveld nog altijd het restant van een forse Duitse bunker. Vanaf de weg is het dak nog te zien, al zullen maar weinig mensen in de gaten hebben dat er onder die brede betonnen plaat een bunker schuil gaat. Op een tweede bunker op dit terrein is destijds een sanitaire voorziening gezet. Ook loopt er in die buurt nog altijd een diepe en langgerekte greppel, ook al van Duitse herkomst. Volgens de beheerder destijds gebruikt voor schietoefeningen. Van de vele bunkers op de camping ernaast staat alleen de kleinste bunker er nog, overwoekerd door klimop (zie foto op blz. 12). Er zat in de schutting dwars over de hei volgens Thijs Vonk ook nog een deur of deurtje, waar Duitsers passeerden die richting Hilversum gingen of terugkwamen. Volgens hem deden de Duitsers als het om spelende schooljongens ging niet al te moeilijk, maar toen op een dag een van die jongens te dicht bij die schutting kwam en er zelfs tegenaan ging zitten, ging het deurtje open en moest hij mee om schoenen te poetsen.

Die vrije ruimte werd flink ingeperkt toen de Duitsers in 1944 begonnen met de aanleg van de tankwal. Thijs Vonk weet nog hoe die er uitzag: *een schuine kant vanuit de Hoorneboeg gezien met hier tegenover, aan de Hilversumse kant, een steil oplopende wand. Dit alles was afgedekt met stammen van naaldbomen.* Waarom een tankwal rond Hilversum? Uit het feit dat de Duitsers rond Hilversum een tankwal groeven, valt af te leiden dat ze na de geallieerde opmars vanaf zomer 1944 ernstig rekening hielden met een doorstoot richting West-Nederland. Zo ver is het nooit gekomen; vanaf voorjaar 1945 volgde de Canadese opmars naar het noorden voor een zo snel mogelijke doorstoot naar Duitsland. Wat Hilversum om die reden bespaard is gebleven, valt te vermoeden als wordt gekeken naar het lot van de stad Groningen. Hier werd april '45 twee dagen lang zwaar gevochten, zo ging de Grote Markt bijna volledig in vlammen op. Een 'Festung Hilversum', door de Canadezen voorjaar '45 benaderd, zou mogelijk eenzelfde lot zijn beschoren.

Als het om sporen uit het verleden gaat, zijn er nog twee plekken die Thijs Vonk wil laten zien. De eerste is de lindeboom op de hoek van de Gijsbrecht en de Nieuweg. Het was hier dat hij, samen met schoolvriendjes, op 23 oktober 1944 naar de mannen keek die door de Duitsers tijdens een razzia uit hun huizen waren gehaald. Hij wijst de plek aan waar ze links naast de boom stonden opgesteld. Vrouwen kwamen nog eten en kleren brengen en hierna werd de groep afgemarcheerd naar het Sportpark. Vlak achter die boom ligt nu een reisbureau met de naam *Vertrekpunt*. Thijs Vonk: *Dat valt me vaak op. Die plek was op dat moment ook een vertrekpunt. Er stonden mannen bij die nooit zijn teruggekeerd.*

Weg op Gooilust met rechts de plek waar nog veel Canadees spul onder de grond moet liggen. (foto auteur)

Een andere plek is de vlakbij gelegen Julianaschool, in de oorlogstijd eveneens gevorderd. Aan de achterkant, tegen de Egelantierstraat, hadden de Duitsers hun keuken. Twee enorme pijpen staken uit de gaten in de muur voor de afvoer van rook en stoom. Na de oorlog is die muur weer keurig dichtgemetseld en werd het weer zoals het was. Is dat nog te zien? Het is even goed kijken, maar dan valt het duidelijk op. In het midden van die lange muur, met een deur in het midden, is het metselwerk lichter dan de rest. Thijs Vonk weet het zeker: dit was de plaats van de veldkeuken. [NB. Inmiddels niet meer te zien. Recent renovatiewerk heeft een egale muur opgeleverd. RvB].

Gaten

Begin winter '45 bracht zijn vader de toen elfjarige Thijs op een bakfiets richting Vollenhoven. Het werd zowel een zware als bizarre tocht, maar dat is een ander verhaal. Ongeveer een maand na de bevrijding kwam hij naar Hilversum terug en zag nu in plaats van Duitsers overal Canadezen. Voor schooljongens van toen een spannende tijd: de scholen waren nog dicht en de Canadezen kon je gewoon opzoeken. Dat was in het Corversbos, waar ze zowel langs de weg op Gooilust als langs de Corverslaan met hun materieel waren gelegerd. Volgens Thijs Vonk bestond dat materieel uit alles wat je maar kon bedenken: jeeps, trucks, carriers, stafwagens, artilleriegeschut, et cetera. Zijn daar nog sporen van te vinden? Niet veel, vrijwel niets eigenlijk, maar toch weet Thijs Vonk een plek waar nog veel Canadees materiaal onder de grond moet zitten. Toen de Canadezen definitief vertrokken, hebben ze volgens hem grote gaten gegraven tussen de bomen langs de weg naar Gooilust en daar alles in gegooid wat ze niet wilden of konden meenemen. Dat was veel: keukens, tenten, bedden en beddengoed, mogelijk eetgerei en andere spullen. Het kan zijn dat Hilversummers er later iets uit

hebben gehaald, maar Thijs Vonk betwijfelt het. Wat niet vergaan is moet daar dus nog liggen.

Met hem onderweg naar die plek en in het Corversbos, al bijna in de buurt van het Canadese legerkamp van toen, gebeurt er iets wat je vooraf niet kunt bedenken. In de lucht klinkt plotseling zwaar, dreunend motorgeronk. Historisch motorgeronk dus. Thijs Vonk herkent het geluid meteen: *Dat heb ik toen vaak gehoord!* Eerst is er niks te zien, maar dan hangt plotseling de laatste museale DC3 van ons land boven het open veld van het Corversbos. Rustig en ongehaast vliegend in zuidelijke richting. Geen ander vliegtuig lijkt zo sterk met die tijd verbonden als de nog altijd beroemde Dakota. Natuurlijk is het toeval, maar zoals veel toeval lijkt het bijna opzet.

Het is hierna nog even zoeken, maar even later vindt hij de plek waar al die Canadese spullen nog onder de grond moeten liggen. Tussen de bomen, een meter of twintig van de weg af. Thijs Vonk loopt er naar toe, trekt een soort kring om zich heen en zegt: *Hier moet het zijn!* Aan de Corverslaan zoekt hij hierna naar de boom met in het schors nog altijd duidelijk leesbaar het woord *Canada 1945*.

Iets verderop aan de overkant een andere boom met nog drie op het oog Engeltalige namen, maar helaas moeilijk leesbaar. Er is een vierkant omheen gekerfd, de namen staan dus in een soort kader. Iets verderop nog een boom met in grotere letters een naam die ook van Canadese herkomst lijkt. Verder nog een boom met vermoedelijk het woord 'art batt' of zoiets. *Artillery battalion* misschien? Het zou kunnen. Niet veel, maar toch nog altijd wàt. Thijs Vonk: *Mijn zoons zeggen wel eens: 'Pa, hou er nou maar eens over op!' Maar het houdt me toch nog altijd bezig. Het was nou eenmaal een tijd waarin je als schooljongen het gevoel had dat je elke dag wel iets beleefde.*